

Aan de Voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vastgesteld 4 december 2009

Inleiding

De Parlementaire Assemblée van de NAVO heeft van 13 tot en met 17 november 2009 in Edinburgh haar jaarlijkse zitting gehouden. Uit de 28 NAVO-lidstaten waren 204 parlementariërs aanwezig, evenals 15 delegaties uit de geassocieerde en partnerlanden van de Alliantie. Voorts waren er parlementaire gasten en waarnemers uitgenodigd van het Europees Parlement, enkele interparlementaire assemblees, Australië, Japan, Kazachstan, Zuid-Korea, Afghanistan, Kosovo en Pakistan. De Nederlandse delegatie bestond uit vijf leden uit de Tweede Kamer, te weten de leden Ormel (CDA, delegatieleider), Haverkamp (CDA), Knops (CDA), Van Dam (PvdA), Eijssink (PvdA), en vier leden uit de Eerste Kamer, te weten de leden Van Driel (PvdA), Franken (CDA), Kox (SP) en Vliegenthart (SP).

Belangrijke thema's die de debatten in Edinburgh domineerden, waren Afghanistan en de bijdrage van de Assemblée aan het nieuwe strategische concept van de NAVO. Het optreden van het bondgenootschap in Afghanistan is vooral in de commissie voor defensie en veiligheid en de plenaire vergadering besproken, maar was ook het onderwerp van gesprek in bilaterale ontmoetingen van de Nederlandse delegatie met onder meer een Australische parlementaire delegatie en met de Britse minister van Buitenlandse Zaken, David Milliband. In elk van de vijf commissies van de Assemblée is onder leiding van de heer Sven Mikser (vice-president en tevens rapporteur voor het strategisch concept) gesproken over de thema's en de perspectieven die de parlementariërs graag opgenomen zouden zien in dit nieuwe visiedocument. Tevens zijn er procedureafspraken gemaakt om te bewerkstelligen dat de input van de Assemblée tijdig en effectief bij de secretaris-generaal van de NAVO wordt aangeleverd. De Assemblée heeft tijdens de zitting zes resoluties aangenomen over, respectievelijk, Afghanistan, piraterij voor de kust van Somalië, nucleaire non-proliferatie, de wereldwijde economische crisis, Pakistan en uitbreiding van de NAVO. Tot slot is een aantal assemblee-

leden, waaronder enkele Nederlanders, voor een termijn van een jaar in bestuursfuncties gekozen. Alle voor de zitting relevante documenten zijn te vinden op de website <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1879>.

Voorafgaand aan de jaarlijkse zitting heeft de delegatie gesproken met de heer Casteleijn van het ministerie van Defensie en de heer Swarttouw en mevrouw Van Kesteren van het ministerie van Buitenlandse Zaken over de rapporten die in de commissies van de Assemblee zouden worden behandeld. Op zondagavond 15 november is de delegatie door mevrouw Birgitta Tazelaar, politiek adviseur van de Nederlandse ambassade in het Verenigd Koninkrijk, uitgenodigd voor een diner, waarbij zij de Kamerleden uitgebreid heeft geïnformeerd over de politieke stand van zaken in het gastland. De delegatie is mevrouw Tazelaar, de heer Casteleijn, de heer Swarttouw en mevrouw Van Kesteren zeer erkentelijk voor de verstrekte informatie.

NAVO-Rusland Parlementaire Commissie

Op vrijdag 13 november vergaderde het Standing Committee met een delegatie van het Russische parlement in de NAVO-Rusland Parlementaire Commissie. Het overkoepelende thema was «Russia-NATO: Joint Review of Challenges and Threats of the 21st Century». Eerst werd een presentatie verzorgd door Sir Andrew Wood, voormalig Brits ambassadeur in Rusland en tegenwoordig Associate Fellow bij Chatham House. Hij betoogde dat het Russische beleid ten aanzien van de NAVO vooral een erfenis is van de Sovjet-Unie. De huidige Russische militaire doctrine wijkt feitelijk ook niet erg af van die van de Sovjet-Unie in de jaren zeventig en tachtig, zo meende hij. Volgens die doctrine wordt de NAVO gezien als een instrument van de Verenigde Staten en als het spiegelbeeld van het Warschaupact. De moeizame verhouding tussen Rusland en het Westen wordt voorts gevoed door wat de heer Wood beschreef als een Russisch gevoel van «disappointed love» en heel concrete kwesties als Kosovo, de situaties in Georgië en Oekraïne en meer in het algemeen de uitbreiding van de NAVO. De verhouding tussen Rusland en de NAVO – en daarmee het Europees-Atlantische veiligheidslandschap – zal in de toekomst complex blijven en aan verandering onderhevig zijn. De discussie over het nieuwe strategisch concept van het bondgenootschap is een goed voorbeeld van de manier waarop ook de NAVO zelf verandert. Daarbij is het goed te bedenken, zo besloot Sir Wood, dat de NAVO en Rusland een geschiedenis delen. Veiligheid is ondeelbaar. Zowel de alliantie als Rusland dienen daarin een rol te spelen.

Professor Vasiliy Likhachev, voormalig Russische ambassadeur bij de EU en tegenwoordig lid van de Russische Federatieraad (Hogerhuis), gaf het Russische perspectief op de verhouding tussen zijn land en de NAVO. Hij stelde dat de bestaande instrumenten van de internationale politiek weinig soelaas bieden tegen de nieuwe bedreigingen van de internationale rechtsorde. Geen van de bestaande multilaterale organisaties is bestand tegen de huidige uitdagingen. Er zijn nieuwe instrumenten nodig om de belangrijkste principes van de hedendaagse internationale politiek te verankeren, zoals non-proliferatie, bestrijding van georganiseerde criminaliteit en het uitsluiten van geweld als laatste toevlucht. Vanuit deze behoefte moet het voorstel van president Medvedev voor een nieuwe Europese veiligheidsarchitectuur begrepen worden. De heer Likhachev beschreef dit initiatief als één met pacifistisch-filosofische inslag, dat internationaal meer steun verdiende. Niettemin toonde hij zich positief over de manier waarop de verhouding tussen Rusland en de NAVO zich zou kunnen ontwikkelen. Hij opperde daarbij de mogelijkheid dat een intensiever gebruik van parlementaire diplomatie hieraan een goede bijdrage zou kunnen leveren.

Commissievergaderingen

Op zaterdag 14 november en zondag 15 november hebben de vijf commissies van de Assemblee vergaderd over in totaal vijftien rapporten en zes ontwerpresoluties. Eerdere conceptversies van deze rapporten waren al besproken tijdens de voorjaarszitting van de Assemblee, die in mei in Oslo plaatsvond. Het commentaar uit die debatten is door de rapporteurs verwerkt ter voorbereiding op de laatste bespreking in Edinburgh. Al deze rapporten kunnen integraal worden gedownload op de volgende website: <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1767> Hieronder is een korte samenvatting van de presentaties weergegeven.

Politieke Commissie

- *Resetting NATO-Russian Relations* (rapporteur: Raynell Andreychuk, Canada): In zijn rapport schetste de Canadese parlementariër de mogelijkheden voor een hernieuwd partnerschap tussen de NAVO en Rusland. Dit partnerschap is belangrijk, zo stelde hij, omdat Rusland cruciaal is voor de veiligheid in het Euro-Atlantische gebied. Het is te vroeg om nu al te voorspellen hoe de relatie tussen het bondgenootschap en Rusland zich zal ontwikkelen. Na de beslissing van de NAVO in maart jongstleden om de dialoog met Rusland opnieuw te beginnen, zijn er echter voldoende concrete aanknopingspunten voor samenwerking, zoals Afghanistan, Iran, piraterij, wapenbeheersing en het Hoge Noorden. De rapporteur pleitte voor een evenwichtige en pragmatische benadering, waarbij de NAVO er overigens niet voor moet terugschrikken om Rusland te veroordelen, als dit land internationale normen schendt. Door te erkennen dat zij allebei belang hebben bij een stabiele en veilige Euro-Atlantische regio en de retoriek te matigen, kunnen de NAVO en Rusland definiëren wat zij op lange termijn van elkaar verwachten.
- *Georgia and NATO* (rapporteur: Rui Gomes da Silva, Portugal): Georgië blijft, ondanks de politieke crisis waarin het zich bevindt, één van de koplopers onder de partners van de NAVO op het gebied van militaire, civiele en economische hervormingen, concludeerde de rapporteur. NAVO-lidmaatschap is op dit moment echter nog niet aan de orde. Daarvoor moeten er met name op democratisch gebied meer hervormingen worden doorgevoerd. De spanningen tussen Georgië en Rusland en de afgescheiden gebieden is deze zomer weer toegenomen, met name door incidenten in de wateren voor Abchazië. Het Tagliavini rapport, dat in opdracht van de EU is gemaakt, benadrukt dan ook terecht de noodzaak voor de internationale gemeenschap om betrokken te blijven bij deze regio. De NAVO is de belangrijkste veiligheidspartner voor Georgië. Zowel de alliantie als de EU moeten Georgië op de agenda houden in de dialoog met Rusland, maar tegelijkertijd hun invloed in Tblisi aanwenden om op meer democratische hervormingen aan te dringen. De Assemblee heeft zich eraan gecommitteerd om de ontwikkelingen in het land nauw te blijven volgen.
- *Pakistan – A Test of Trans-Atlantic Co-operation* (rapporteur: Mike Ross, Verenigde Staten): De stabilisatie en democratisering van Pakistan, het een-na-grootste Islamitische land in de wereld, is van groot belang voor het oplossen van de conflicten in de Centraal-Aziatische regio, zo beweerde de heer Ross. Daarvoor heeft de Pakistaanse regering meer hulp van de NAVO en de EU nodig. Hoewel de mogelijkheden om de situatie in Pakistan van buitenaf te beïnvloeden beperkt lijken, is er feitelijk geen alternatief voor grotere betrokkenheid. De rapporteur pleitte voor een alomvattende strategie,

bestaande uit a) een regionale aanpak waarbij ontwikkelingen in Pakistan, Afghanistan en India integraal worden benaderd, b) meer steun voor democratie in Pakistan en c) voortgezette, maar voorwaardelijke steun voor het Pakistaanse leger. De Pakistaanse regering, van haar kant, moet bereid zijn om stelling te nemen tegen de Taliban en moet prioriteit geven aan de terugkeer van vluchtelingen (IDP's) naar hun gemeenschappen om zo nieuwe aanwas voor de Taliban tegen te gaan. Het Westen zou Pakistan moeten helpen bij de training van politie, bij de hervorming van het gerechtelijk systeem en bij ontwikkelingsprogramma's voor het platteland.

Commissie voor wetenschap en technologie

- *Combating WMD Proliferation* (rapporteur: Michael Mates, Verenigd Koninkrijk): De rapporteur behandelde zowel nucleaire proliferatie als de dreiging van biologische en chemische wapens. Hij deed een aantal aanbevelingen om het Non-Proliferatieverdrag te versterken en de voor 2010 geplande Review Conference tot een succes te maken, zoals strengere sancties voor landen die het NPV schenden of zich hieruit terug trekken. Ook bepleitte de heer Mates besprekingen met alle betrokken landen, inclusief Israël, om het Midden-Oosten vrij van massavernietigingswapens te maken. Het IAEA moest volgens hem versterkt worden, onder meer door de bewijslast om te keren, het budget van de organisatie te verhogen en de afgesproken technologische standaarden te actualiseren. Van Iran moet niets minder dan volledige staking van het verrijktprogramma geëist worden, zo stelde de rapporteur, terwijl inzake Noord-Korea de implementatie van VR-resolutie 1874 de belangrijkste uitdaging vormt. De financiering van vernietigingsprogramma's voor chemische wapens moet uitgebreid worden en de Conventie voor Biologische Wapens moet beter verificerbaar worden. Gelet op het wegvallen van het verschil tussen chemische en biologische wapens, zouden beide conventies beter samengevoegd kunnen worden, zo meende de rapporteur.
- *Climate Change and National Security* (rapporteur: Pierre Claude Nolin, Canada): De Canadese senator Nolin betoogde dat er zoveel variabelen zijn in de huidige wetenschappelijke kennis van het fenomeen klimaatverandering, dat toekomstige scenario's dramatisch zouden kunnen veranderen. Op een dramatische klimaatverandering kan de wereld zich niet goed voorbereiden, maar niettemin is er voldoende aanleiding om de effecten van geleidelijke verandering tegen te gaan. In het algemeen is daarvoor voldoende steun in de publieke opinie, maar die steun neemt snel af, als hiervoor persoonlijke offers moeten worden gebracht. Aan de andere kant kan het gevoel dat klimaatverandering onomkeerbaar en onvermijdelijk is, er ook toe leiden dat er niet daadkrachtig wordt opgetreden. De senator pleitte ervoor in het nieuwe strategisch concept een passage op te nemen over de effecten van klimaatverandering op de veiligheid in de wereld. De implicaties van klimaatverandering moeten een integraal onderdeel van militaire planning worden, zo stelde hij. Als uitvloeisel hiervan moet ook het Hoge Noorden hoger op de NAVO-agenda gezet worden, waarbij de alliantie een complementaire rol kan spelen naast al bestaande multinationale structuren in de regio. De Euro-Atlantische gemeenschap moet leiderschap tonen bij het ontwerpen van een nieuw klimaatregime, waarbij het terugdringen van de uitstoot wordt aangevuld met een assistentiemechanisme voor ontwikkelingslanden en een waterdicht emissiehandelssysteem.
- *The Nuclear Renaissance* (rapporteur: Mario Tagarinski, Bulgarije): Er is recent weliswaar minder belangstelling voor nucleaire energie dan

werd verwacht, maar niettemin zal, bij de voorspelde groeiende wereldwijde vraag naar energie, de bijdrage van nucleaire energie moeilijk vervangen kunnen worden. De toekomst van deze energiebron hangt af van de ontwikkeling van nieuwe, veiliger technologie, van de steun van publiek en overheden en van een veilige oplossing voor het probleem van het kernafval. Kernenergie kan een belangrijke rol spelen bij het vergroten van de energieveiligheid van een aantal NAVO-landen, stelde de heer Tagarinski. De dreiging van proliferatie zou volgens hem het beste kunnen worden tegengegaan door de nucleaire brandstofcyclus te «multinationaliseren» in samenwerking met een versterkt IAEA en door veiligheidsstandaarden te harmoniseren.

Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid

- *The Growing Threat of Piracy to Regional and Global Security* (rapporteur: Lord Jopling, Verenigd Koninkrijk): Piraterij is evenzeer een symptoom van problemen aan land als ter zee, aldus Lord Jopling. Hij schetste drie lijnen van een brede aanpak van piraterij voor de kust van Somalië, die tevens de onderliggende oorzaken zou kunnen adresseren: a) versterking van de juridische, industriële en militaire instrumenten om piraterij te bestrijden, b) verbinding van piraterij bestrijdende maatregelen met bestaande initiatieven in de politieke, diplomatieke en humanitaire sfeer en c) het betrekken van de buurlanden bij de problematiek om een lange-termijn oplossing voor de regio te vinden. Het VN-zeerechtverdrag zou door VN-lidstaten in nationale wetgeving moeten worden omgezet. NAVO-landen zouden overdrachtsakkoorden kunnen sluiten met landen in de regio voor gevallen waarin zij zelf geen jurisdictie kunnen uitoefenen. Als laatste toevlucht wees Lord Jopling op de mogelijkheid om een internationaal tribunaal voor piraterij op te richten. Pogingen van de koopvaardij om zichzelf beter te beschermen, zouden beter door de NAVO moeten worden ondersteund. Op middenlange termijn zijn tactische coördinatie, het delen van informatie en publieke diplomatie van groot belang, zei Lord Jopling, evenals luchtsurveillance met AWACS. De NAVO en de EU hebben allebei een legitieme rol te spelen in de strijd tegen piraterij, De NAVO zal na deze ervaring maritieme veiligheid zeker in het nieuwe strategisch concept willen opnemen en ook de EU zal in de toekomst waarschijnlijk maritieme operaties in het kader van het EVDB blijven uitzenden. Coördinatie tussen beide organisaties is dan ook van groot belang. Lord Jopling zag daarbij meer in pragmatische samenwerking op ad-hoc basis dan in een voor de lange termijn afgebakende taakverdeling. Om Somalië politiek stabiel en economisch levensvatbaar te maken bepleitte hij steun voor het vredesproces, voor de vredesmacht van de Afrikaanse Unie, overleg met lokale autoriteiten, aanpak van illegale visserij en strikte naleving van het VN-wapenembargo. De maritieme rechtshandhaving in de regio zou volgens hem verbeterd kunnen worden door training van kustbewaking, opbouw van de rechterlijke macht en een regionaal samenwerkingsverband voor de strijd tegen piraterij.
- *An Overview of Security Challenges and Mechanisms of Co-operation in the Central Asian Region* (rapporteur: Marc Angel, Luxemburg): De Luxemburgse parlementariër beschreef hoe de aanslagen van 11 september 2001 hebben aangetoond dat de landen in Europa en Noord-Amerika er belang bij hebben de regeringen in Centraal-Azië te helpen om bedreigingen voor de stabiliteit in de regio tegen te gaan. Afghanistan moet volgens hem niet als de belangrijkste bedreiging voor deze stabiliteit worden gezien. De landen in dit gebied zijn van elkaar afhankelijk en positieve interactie tussen Afghanistan en de

overige landen is dan ook geboden. De NAVO-landen moeten dan ook proberen de samenwerking tussen de verschillende regionale partners te bevorderen en kunnen dit concreet doen door te helpen bij grensbewaking en het bestrijden van drugsmokkel. Conflictpreventie moet in deze regio op alle niveaus bedreven worden: politiek, economisch en sociaal. De heer Angel meende dat het United Nations Regional Centre for Preventive Diplomacy in Central Asia hierbij een belangrijke rol kan spelen als coördinator van internationale hulp. Voor de NAVO is het zaak om meer informatie te geven over haar activiteiten in de regio, zodat de alliantie minder als bedreiging wordt gezien. Tegelijkertijd moet de NAVO ook haar beperkingen in Centraal-Azië onder ogen zien. Er moet in deze regio niet gedacht worden in termen van machtspolitieke blokken. Samenwerking met andere veiligheidsorganisaties moet mogelijk blijven, evenals de bilaterale dialoog met individuele landen.

- *Republic of Moldova: Internal Challenges; Prospects for Euro-Atlantic Integration* (rapporteur: Marc Angel, Luxemburg): In dit rapport werd de balans opgemaakt van de politieke situatie in Moldavië na de nieuwe parlementsverkiezingen van 29 juli 2009. Een oplossing voor de constitutionele crisis rond de verkiezing van een nieuwe president en de hervatting van een politieke dialoog tussen de verschillende partijen zag de heer Angel als de belangrijkste voorwaarden voor Moldavië om tot een effectief buitenlands beleid te komen. Het partnerschap met de NAVO heeft het land geholpen substantiële en noodzakelijke hervormingen in de defensiesector door te voeren. Dit partnerschap is echter geen belemmering voor de neutraliteit van Moldavië, zei de rapporteur. Parlementariërs uit Moldavië zouden dat ook duidelijker aan hun kiezers moeten uitleggen. De lancering van het Oostelijk Partnerschap biedt het land nieuwe kansen op nauwe samenwerking met de EU. Met de nieuwe regering die op 29 juli is gekozen, lijken deze kansen nog verder vergroot. Uitbreiding en consolidatie van de veiligheid en stabiliteit in Europa zijn erbij gebaat dat de relatie tussen Moldavië en Roemenië genormaliseerd wordt en dat de onderhandelingen over het conflict inzake Transdniestrië zo snel mogelijk worden hervat.

Commissie voor defensie en veiligheid

- *Afghanistan: A Turning Point?* (rapporteur: Frank Cook, Verenigd Koninkrijk): De rapporteur had in zijn rapport voor de voorjaarszitting de mogelijkheid geopperd dat 2009 een vruchtbaar jaar kan zijn voor de inspanningen van de internationale gemeenschap in Afghanistan. In de nasleep van de presidentsverkiezingen zei hij nog steeds voorzichtig optimistisch te zijn. De inspanningen van de internationale gemeenschap hoeven niet tevergeefs te zijn, aldus de heer Cook, maar daarvoor moet wel aan een aantal voorwaarden worden voldaan. De Afgaanse regering moet allereerst haar band met de bevolking vernieuwen, waar die mogelijk door het electorale proces onder druk is komen te staan. Ook zal de regering van president Karzai aan de internationale gemeenschap duidelijk moeten maken dat zij een betrouwbare partner is. De samenstelling van het nieuwe kabinet was daarbij van belang, evenals de uitvoering van een positieve agenda, gericht op goed bestuur, de bestrijding van corruptie en een verzoeningsproces. De internationale gemeenschap zou haar betrokkenheid bij Afghanistan moeten tonen door begin 2010 een ministeriële conferentie te organiseren in Kabul. Ook moet de internationale gemeenschap voldoende middelen beschikbaar stellen om haar betrokkenheid invulling te geven. Parlementariërs in de NAVO-landen hebben de verantwoordelijkheid om erop toe te zien dat toegezegde

middelen ook daadwerkelijk worden geleverd, zei de heer Cook. Daar waar Nederland en Canada de terugtrekking van hun troepen uit Afghanistan voorbereiden, waarschuwde hij voor de mogelijkheid dat meer landen, ongecoördineerd, ieder hun eigen exitstrategie plannen. De heer Cook onderschreef de analyse van de Amerikaanse generaal McChrystal dat de NAVO-missie in Afghanistan succesvol kan zijn, mits voor de juiste strategie gekozen wordt.

- *NATO and Cyber Defence* (rapporteur: Sverre Myrli, Noorwegen): De rapporteur stelde dat cyberaanvallen, samen met terrorisme en nucleaire proliferatie, tot de belangrijkste asymmetrische bedreigingen voor de alliantie behoort. Dit element hoort een plaats te krijgen in het nieuwe strategisch concept, zo meende hij. Hij drong er bij zijn collega-parlementariërs op aan om hun landen tegen deze dreiging te wapenen door steun te geven aan een nationale strategie voor cyberveiligheid. Ratificatie van de conventie inzake cybercrime van de Raad van Europa was volgens hem ook noodzakelijk. Het cyberdefensiebeleid van de NAVO zou in alle lidstaten snel moeten worden geïmplementeerd. Het Co-operative Cyber Defence Center of Excellence van de NAVO, dat zich in Estland bevindt, zou voldoende financiële en personele middelen moeten krijgen en de NAVO zou regelmatig internationale oefeningen op dit terrein moeten ondernemen. De rapporteur drong er verder op aan dat er internationale regels worden opgesteld voor de wijze waarop providers met kwaadaardig mailverkeer omgaan. Hij tekende daarbij wel aan dat scherpere veiligheidswetten voor internetgebruik door overheden niet misbruikt moeten worden; dit zou de publieke steun voor dergelijke maatregelen ondermijnen. Ook zou de versterking van cyberdefensiecapaciteiten niet tot een ongecontroleerde bewapeningswedloop op dit gebied moeten leiden.
- *Protecting to Project: NATO's Territorial Defence and Deterrence Needs* (rapporteur: Ragnheidur E. Arnadottir, IJsland): De IJslandse afgevaardigde boog zich over de vraag in hoeverre NAVO-operaties buiten het eigen grondgebied de capaciteit ondermijnen om de verplichting uit artikel 5 van het Verdrag van Washington – territoriale verdediging – na te komen. Haar conclusie was dat het één het ander niet uitsluit. Maar een effectieve publieke diplomatiecampagne was daarvoor wel een belangrijke voorwaarde. De bevolking in de lidstaten moet duidelijk gemaakt worden dat de NAVO er is om hen te verdedigen, terwijl externe spelers moeten begrijpen dat de NAVO nog steeds in staat is haar kerntaak uit te voeren. Daarbij moet overigens gewaakt worden voor de mogelijkheid van escalatie in reactie op acties van de NAVO. Mevrouw Arnadottir adviseerde om regelmatig «artikel-5-oefeningen» te houden, de defensieplannen te completeren en de legitieme zorgen van alle lidstaten te adresseren. Een «rapid-reaction capability», speciaal gericht op scenario's als bedoeld in artikel 5, leidt misschien ook tot een grotere beschikbaarheid van middelen en meer politieke steun voor operaties buiten het eigen grondgebied, zoals in Afghanistan. Tot slot leek het de rapporteur verstandig om meer NAVO-infrastructuur te plaatsen in nieuwe lidstaten.

Commissie voor economie en veiligheid

- *The Global Financial and Commercial Crisis: Implications for the Transatlantic Community of Nations* (rapporteur: **Simon van Driel**, Nederland): De rapporteur schetste de stand van zaken in de wereld een jaar na het begin van de financiële crisis. Na de massieve interventies om de economieën op de been te houden, moeten overheden nu de gevolgen van de financiële-economisch crisis

verzachten, maar wel op een manier die de toekomstige gezondheid van economie, milieu en maatschappij veilig stelt. Er zullen geloofwaardige strategieën moeten worden ontwikkeld om met begrotings tekorten en staatsschulden om te gaan. Na de top van de G20 in Pittsburgh komt het er nu op aan de daar gemaakte afspraken over hervorming van regelgeving en toezicht te ontwikkelen en te implementeren. Vanuit macro-economisch perspectief is het van belang dat de Verenigde Staten haar chronische begrotingstekort en staatsschuld aanpakt, terwijl de motor van de wereldeconomie minder afhankelijk moet worden van de Amerikaanse consument. China daarentegen zou een deel van haar gespaarde tegoeden binnenlands moeten besteden. Een dergelijke verandering kan leiden tot een nieuwe veiligheidssituatie in de wereld. Dit is echter nog niet het moment om overheidsuitgaven te verminderen, omdat daarmee het fragiele herstel van de economie om zeep kan worden geholpen. Het IMF en de Wereldbank zouden volgens de rapporteur meer middelen moeten krijgen om ontwikkelingslanden door deze periode te helpen. Open handel zal uiteindelijk leiden tot herstel. De neiging tot protectionisme moet daarom krachtig worden bestreden. De rapporteur pleitte er daarom voor dat het Westen concessies zou doen in de Doha Ronde. Bovenal moet de bestrijding van de wereldwijde crisis multilateraal en gecoördineerd worden aangepakt.

- *Central Asian Energy Production: Potential Contributions to Transatlantic Energy Security* (rapporteur: Attila Mesterhazy, Hongarije): De rapporteur bestudeerde de vraag wat Europa kan doen om haar energieveiligheid te vergroten, speciaal in haar relatie met Centraal-Azië. De belangrijkste aanbevelingen waren dat Europa moet streven naar een diversificatie van het energieaanbod, naar het robuuster en flexibeler maken van de systemen waarmee energie wordt aangeleverd, naar het terugbrengen van de vraag naar energie door een efficiënter gebruik ervan en naar het realiseren van één Europese energiemarkt. Door veranderingen in de internationale politiek en op de energiemarkt komt Centraal-Azië meer in beeld voor versterking van de Euro-Atlantische energieveiligheid. De aanleg van de Nabucco-pijplijn is dan ook verstandig, zo meende de rapporteur, zeker omdat energiebevoorrading niet slechts een kwestie is van commerciële belangen. Maar het creëren van één Europese gasmarkt is zo mogelijk nog belangrijker. De boetes die de Europese Commissie recent aan enkele Duitse en Franse gasbedrijven heeft opgelegd, moet niet alleen begrepen worden in het kader van het concurrentiebeleid, maar ook in het kader van vergroting van energieveiligheid. De NAVO kan vooral een rol spelen in de beveiliging van pijplijnen en de zeeroutes. De NAVO moet een veiligheidsdialoog aangaan met de landen in Centraal-Azië, zonder daarmee af te doen aan de dialoog met Rusland en China. Het Nabucco-project vormt daarmee onderdeel van een veel bredere inspanning om de relaties met Centraal-Azië te verdiepen.
- *Food Price Shocks and their Implications for Food Security* (rapporteur: Petras Austrevicius, Litouwen): Naar aanleiding van de sterke stijging van voedselprijzen in 2008 deed de rapporteur een aantal aanbevelingen om de agrarische markten te herstructureren, zodat dergelijke situaties in de toekomst minder waarschijnlijk zijn. Hij bepleitte een meer commerciële stijl van agrarische productie om de productiviteit te vergroten. Er zou meer gebruik gemaakt moeten worden van wetenschappelijke kennis, zoals bij genetisch gemodificeerde gewassen, op voorwaarde dat de volksgezondheidsaspecten hierbij niet uit het oog worden verloren. Ontwikkelde landen zouden de subsidies op biobrandstoffen moeten verminderen, zodat capaciteit voor voedselproductie niet verloren gaat aan energieproductie. Voedselpro-

gramma's moeten beter gefinancierd worden en internationale inspanningen op dit gebied moeten beter gecoördineerd worden. Voorts bepleitte de heer Austrevicius nieuwe investeringen in onderzoek en fysieke infrastructuur voor voedselproductie. Landbouw kan zo worden gestructureerd dat opvang van koolstoffen mogelijk is en dit element zou dan ook moeten worden betrokken in de klimaat-onderhandelingen in Kopenhagen. Handelsliberalisatie, in het bijzonder voltooiing van de Doha-ronde zou volgens de rapporteur de voedselvoorziening ook ten goede komen. Strijdende partijen die uithongering als oorlogsinstrument gebruiken, moeten onder druk gezet worden. De NAVO speelt een legitieme rol in het openhouden van de transportroutes via welke voedsel en andere humanitaire hulp worden geleverd, zoals in de wateren rond de Hoorn van Afrika. De alliantie zou daarom dit aspect van voedselvoorziening in het nieuwe strategisch concept moeten opnemen, zo meende de Litouwse parlementariër.

Plenaire vergadering

In de plenaire vergadering op dinsdag 17 november werden de verzamelde parlementariërs toegesproken door de president van de Assemblee, John Tanner, de secretaris-generaal van de NAVO, Anders Fogh Rasmussen, een voormalige secretaris-generaal van het bondgenootschap, Lord Robertson, de Britse minister van Buitenlandse Zaken, David Miliband en de Supreme Allied Commander Europe (SACEUR), admiraal James Stavridis. Een aantal toespraken is terug te vinden op <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1933>. Ook vond er een paneldiscussie plaats over de positie van vrouwen in de Britse strijdkrachten. Daarin vertelden vier vrouwelijke officieren uit het leger, de marine en de luchtmacht over hun carrière en de uitdagingen die zij daarin hadden ondervonden. De plenaire zitting werd afgesloten met een debat en een stemming over de zes ontwerp-resoluties.

De nieuwe secretaris-generaal van de NAVO, de heer Rasmussen, wijdde een groot deel van zijn toespraak aan Afghanistan. Hij vond het van het grootste belang dat parlementariërs aan hun kiezers uitleggen waarom de NAVO daar actief is. De kosten die daarvoor gemaakt worden, zijn niet vergeefs, zo beweerde hij. Sinds de NAVO actief is in Afghanistan, heeft Al Qaeda er geen trainingskampen meer en is het terreurnetwerk er niet in geslaagd een grote aanslag vanuit dit land te lanceren. Dit draagt regelrecht bij aan de veiligheid van de NAVO-landen. Als de NAVO zich zou terugtrekken, zou Al Qaeda direct weer een veilige haven hebben, van waaruit de wereldwijde Jihad kan worden gevoerd. Ook de druk op Pakistan, met zijn nucleaire arsenaal, zou flink toenemen, evenals de instabiliteit in de rest van Centraal-Azië. Kortom, de prijs die NAVO-landen betalen voor de oorlog in Afghanistan is hoog, maar de prijs van terugtrekking, zou veel hoger zijn, aldus de secretaris-generaal.

Maar de NAVO is niet voor altijd aan Afghanistan gebonden, zo zei hij. Geleidelijk aan zal de verantwoordelijkheid voor hun land aan de Afghanen zelf worden overgedragen. Naarmate hun capaciteit versterkt wordt, moeten Afghaanse veiligheidstroepen district voor district de verantwoordelijkheid overnemen. Om dit te bereiken, zouden de bondgenoten stevig moeten investeren in trainingsmissies. De heer Rasmussen ging ervan uit dat al volgend jaar verantwoordelijkheid kan worden overgedragen aan Afghaanse troepen.

Niettemin deed hij een beroep op de parlementariërs om nu meer militaire middelen beschikbaar te stellen, zodat de Amerikaanse bevelhebber McChrystal kan doen wat hij moet doen. Ook moet er meer civiele assistentie geleverd worden om de capaciteit van de Afghaanse overheid te versterken. Maar uiteindelijk moet Afghanistan zelf ook meer doen door

zich te committeren aan goed bestuur, het bestrijden van corruptie en drugssmokkel en hervorming van het rechtssysteem. De NAVO heeft, naast Afghanistan, ook te maken met andere uitdagingen: proliferatie, cyberaanvallen, energieveiligheid, piraterij en klimaatveranderingen. Deze nieuwe bedreigingen zijn het gevolg van een veranderende wereld. De heer Rasmussen noemde vijf elementen van het veranderingsproces dat de NAVO zelf zou moeten doormaken om hieraan het hoofd te bieden. Ten eerste was dat militaire transformatie. NAVO-troepen moeten mobieler en flexibeler worden om, zo nodig, snel ver van huis te kunnen worden ingezet. Ten tweede wil de secretaris-generaal er bij de bondgenoten op aan blijven dringen voldoende middelen voor defensie uit te trekken en deze op een verstandige manier te besteden. Ten derde zal de verhouding tussen de NAVO en Rusland meer volwassen moeten worden. Hij begreep dat NAVO-landen als gevolg van de geschiedenis op verschillende manieren tegen Rusland aankijken, maar hij wilde ervoor waken dat de NAVO een gevangene van het verleden wordt. Ten vierde zouden de banden met de NAVO-partners, die al meedoen aan operaties, moeten worden aangehaald. Tot slot gaf de heer Rasmussen aan zich te willen inzetten voor de interne hervorming van de NAVO, door haar structuren, procedures en werkwijze te verbeteren. Het nieuwe strategisch concept zou een goede basis kunnen vormen voor deze veranderingen. De secretaris-generaal zei ernaar te streven dit document zo open en zo inclusief mogelijk tot stand te laten komen. Hij ging ervan uit dat de Parlementaire Assemblee daarin ook een aandeel nam en zei uit te kijken naar de inbreng die de parlementariërs hem het komende voorjaar zullen leveren.

Minister Miliband schetste in zijn betoog hoe een politieke strategie voor Afghanistan eruit zou moeten zien. Zo'n concretisering van een politieke oplossing voor de oorlog was belangrijk, zei hij, omdat de bevolking in de NAVO-landen zich afvraagt hoe lang de militaire inspanningen in Afghanistan nog gaan duren. 2009 was voor het Verenigd Koninkrijk het bloedigste jaar sinds de Falklands oorlog, aldus de minister. Niettemin is zijn regering bereid om, bij een voldragen strategie, meer bij te dragen aan de «counter-insurgency» inspanningen. De tegenhanger van een coherente militaire strategie is een politieke strategie van kracht en diepte, die alomvattend is en aansluit bij het dagelijkse leven en de geschiedenis van het Afghaanse volk. Het doel van deze politieke strategie is om Al Qaeda buitenspel te zetten, de verschillende stammen bij de wederopbouw van Afghanistan te betrekken en de buurlanden een constructieve rol te laten spelen bij de toekomst van het land. De doelgroepen zouden volgens de heer Miliband dan ook moeten zijn: het Afghaanse volk, de opstandelingen en de buurlanden van Afghanistan. De door hem geschetste strategie kende drie elementen. Ten eerste richtte die zich op het bestuur. De Afghaanse overheid moet een beter alternatief bieden dan het (schaduw)bestuur van de Taliban. Aangezien voor de meest Afghanen alleen het sub-nationale bestuur er echt toe doet, zal een winnende politieke strategie moeten inzetten op de selectie, de training, de versterking, de toerusting en de begeleiding van degenen die verantwoordelijk zijn voor het bestuur van de provincies en de districten in het land, namelijk de gouverneurs en de lokale «shuras». Daarbij moet worden aangesloten bij bestaande, eeuwenoude tradities en systemen en moet de internationale gemeenschap zich er vooral op richten deze structuren in staat te stellen goed te functioneren. Het tweede element van de strategie zou het verdelen van de opstandelingen behelzen. Dat kan deels door op basis van goed inlichtingenwerk sleutelfiguren in de hiërarchie van de opstandelingen uit te schakelen, maar ook door de mensen om hen heen een alternatief voor vechten te bieden. Een deel van de opstandelingen moet weer in de samenleving worden opgenomen. De heer Miliband ging daarbij uit van de veronderstelling dat sommige

Afghaanse Taliban wellicht aan de wereldwijde Jihad gecommitteerd zijn, maar de overgrote meerderheid niet. Hun loyaliteit ligt bij hun stam en hun lokaliteit. Als laatste element van de strategie die hem voor ogen stond, noemde de minister een nieuwe relatie met de buurlanden van Afghanistan. Die landen moet duidelijk worden gemaakt dat zij kunnen kiezen tussen een onstabiel Afghanistan dat als bron van terrorisme, criminaliteit, drugs en migratie de hele regio destabiliseert of een onafhankelijke staat, die goede relaties met de buurlanden onderhoudt en een gerespecteerd lid van de internationale gemeenschap is. Door consultatie en verzoening moeten alle partijen begrijpen dat zij meer te verliezen hebben bij voortzetting van het conflict dan er te winnen valt bij tolerante samenwerking. De heer Miliband zag mogelijkheden voor zo'n omslag, omdat de Pakistaanse publieke opinie dramatisch veranderd is, nu burgers in dat land het leed van terroristische aanslagen hebben ervaren. Daarmee is de kans ontstaan om de terroristische dreiging aan beide kanten van de Afghaans-Pakistaanse grens aan te pakken. Het succes van deze politieke strategie hangt af van een besluitvaardige Afghaanse regering die in het algemeen belang van het land handelt. Er kan geen «Afghanisering» zijn zonder Afghaans leiderschap, onderstreepte de Britse minister. De grootste uitdaging daarbij is het bestrijden van de wijdverbreide corruptie, zodat de bevolking het gevoel krijgt dat de Afghaanse overheid er ook daadwerkelijk voor hen is. Dat is uiteindelijk ook in het belang van de NAVO-landen, zo besloot de heer Miliband. De heer **Kox** vroeg in de discussie volgend op de inleiding van minister Milliband naar de ontwikkeling van de Taliban tussen 2004 en nu, van vrijwel verdwenen tegenstander tot potentiële machtsovernemer in Afghanistan.

Admiraal Stavridis (SACEUR) toonde zich in zijn toespraak vol vertrouwen over de toekomst van de NAVO. Hoewel de wereld sterk is veranderd sinds de oprichting van de alliantie zestig jaar geleden, blijven de principes waarop zij gestoeld zijn, onverminderd van belang: democratie, individuele vrijheid en «rule of law», zo stelde hij. Geen natie heeft ooit een NAVO-lid aangevallen en geen NAVO-lid heeft ooit een ander NAVO-lid aangevallen. Gelet op de vele nieuwe uitdagingen waar de NAVO mee te maken heeft, is het van vitaal belang een nieuw strategisch concept op te stellen, zei de heer Stavridis. Maar de NAVO is in de praktijk al goed bezig zich aan te passen aan de veranderende wereld.

Vandaag de dag zijn er 85 000 troepen op drie continenten, ter zee en in de lucht actief onder NAVO-vlag. Hun operaties strekken van Afghanistan en de Balkan tot de Hoorn van Afrika, van het Middellandse Zeegebied tot het Baltische en Sloveense luchtruim, van Irak tot topbijeenkomsten van de G8. De NAVO-staf is sinds 1990 gekrompen van 23 000 tot minder dan 8800 en de gemiddelde defensie-uitgaven van alle NAVO-landen is sinds 1985 afgenomen van 4,5% tot 2,6%. Minder beschikbare middelen voor een veelheid aan operaties, dwingt de NAVO om goed na te denken over de missies die zij onderneemt, zo stelde de admiraal.

Hij gaf een overzicht van de belangrijkste operaties die het bondgenootschap momenteel onderneemt. Wat betreft Afghanistan was hij optimistisch over de kans van slagen. Hij belichtte de positieve resultaten sinds de NAVO actief is in het land: vijf miljoen kinderen naar school, kindsterfte afgenomen met 25%, opiumteelt met 22% gedaald en twee verkiezingen, weliswaar niet zonder controverse, maar wel met als resultaat dat een gekozen parlementaire delegatie uit Afghanistan bij de NAVO Assemblee aanwezig kon zijn. Het belangrijkste was volgens SACEUR dat de Taliban Al Qaeda niet langer een vrijhaven kon verschaffen. Inzet van militaire middelen in Afghanistan is noodzakelijk, maar niet voldoende, stelde hij. Uiteindelijk gaat het erom de Afghaanse bevolking centraal te stellen, een goede balans te vinden tussen civiele en militaire activiteiten, effectief en strategisch te communiceren over de doeleinden

van de missie en de Afghaanse veiligheidstroepen te trainen. Dit laatste is cruciaal om de Afghanen zelf de verantwoordelijkheid voor hun land te laten nemen. Bovendien levert de investering in een Afghaanse soldaat in Afghanistan ongeveer zestig keer zoveel op als de investering in een NAVO-soldaat, aldus de opperbevelhebber. Het Afghaanse nationale leger dient tussen nu en oktober 2010 vergroot te worden van 95 000 tot 134 000. De Afghaanse nationale politie moet in diezelfde periode uitgebreid worden van 93 000 tot 100 000. De Amerikaanse admiraal liet weten dat er in dit verband behoefte is aan meer trainingspersoneel uit de lidstaten.

De NAVO heeft verder 13 000 troepen in Kosovo en Bosnië-Herzegovina, een trainingsmis­sie in Irak en is ter zee actief in het Middellandse Zeegebied en voor de kust van Oost-Afrika. Deze laatste missies – Operation Active Endeavor en Operation Ocean Shield – boden volgens admiraal Stavridis uitstekende kansen voor samenwerking met Rusland, omdat ook dat land belang heeft bij de bestrijding van terrorisme en piraterij op deze zeeën. Rusland en Oekraïne hebben de afgelopen jaren al actief bijgedragen aan Operation Active Endeavor. SACEUR sloot zijn betoog af met de stelling dat de garantie van artikel 5 van het Verdrag van Washington ten grondslag lag aan het succes van de NAVO. De verzekering van collectieve veiligheid is een duidelijke boodschap, zowel voor de lidstaten als voor landen die een bedreiging kunnen vormen.

Resoluties

Aan het einde van de plenaire vergadering heeft de NAVO Parlementaire Assemblee zes resoluties aangenomen over een brede en gecoördineerde aanpak van piraterij voor de kust van Somalië, over blijvende betrokkenheid van de NAVO bij Afghanistan, over de wereldwijde economische crisis, over Pakistan, over de «open door policy» van de NAVO en over versterking van het wereldwijde nucleaire non-proliferatieregime. De teksten van deze resoluties kunnen integraal worden gedownload op <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1837>.

In het debat in de commissie voor de civiele dimensie van veiligheid heeft het lid **Haverkamp** een amendement ingediend op de ontwerp-resolutie over piraterij voor de kust van Somalië dat NAVO-lidstaten oproept te werken aan het instellen van juridische mechanismen om de mogelijkheden te vergroten om personen die van piraterij verdacht worden, te vervolgen en te berechten in de regio zelf. Dit amendement is aangenomen (paragraaf 12 e). In de commissie voor defensie en veiligheid heeft een amendement van het lid **Knops** op de ontwerp-resolutie over Afghanistan ertoe geleid dat daarin een passage is opgenomen waarin de Afghaanse regering wordt aangespoord zich te richten op goed bestuur en de strijd tegen corruptie (paragraaf 15). Het lid **Kox** heeft vier amendementen van de Noorse afgevaardigde Holmas mede-ondertekend, waardoor in de resolutie passages zijn opgenomen over sociaal-economische ontwikkeling voor het Afghaanse volk als de sleutel tot een veilig en stabiel Afghanistan (paragraaf 12), de belangrijke rol van de United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA) (paragraaf 13), de aansporing aan de Afghaanse regering om zich in te zetten voor vrije en eerlijke verkiezingen in de toekomst (paragraaf 15) en de noodzaak voor de NAVO-landen om meer economische steun te geven aan sociaal-economische ontwikkeling (paragraaf 19 a). Het lid **Eijsink** heeft tegen paragraaf 19 b van deze resolutie gestemd (waarin de strategie en de vraag naar bijbehorende middelen van generaal McChrystal worden gesteund). Het lid **Kox** heeft tegen de gehele resolutie over Afghanistan gestemd.

Verkiezing van functionarissen van de Assemblée

Tijdens de 55ste jaarlijkse vergadering van de NAVO Parlementaire Assemblée is een aantal leden van de Nederlandse delegatie gekozen in bestuursfuncties. Het lid **Ormel** is voor een termijn van een jaar herkozen als vice-president van de Assemblée. In die hoedanigheid heeft hij de opdracht gekregen om de activiteiten van de Assemblée met betrekking tot de Balkan te coördineren. De heer Ormel is tevens gekozen als voorzitter van de subcommissie voor democratisch bestuur. Het lid **Knops** is in de subcommissie voor toekomstige veiligheids- en defensiecapaciteiten gekozen tot rapporteur. Het lid **Eijsink** is gekozen tot lid van de Oekraïne-NAVO Interparlementaire Raad. Deze raad onderhoudt de contacten van de Assemblée met het Oekraïense parlement. Het lid **Van Driel** is herkozen als rapporteur van de commissie voor economie en veiligheid.

Bilaterale ontmoetingen

En marge van vergadering van de Assemblée had de Nederlandse delegatie twee bilaterale overleggen over de toekomstige Nederlandse betrokkenheid bij Afghanistan. Op 15 november spraken de leden met een Australische parlementaire delegatie bestaande uit de senatoren David Johnston en Mark Bishop en de afgevaardigden Arch Bevis en Fran Bailey. De Australische delegatie had om dit gesprek verzocht. Australië heeft als NAVO-partner het recht om een parlementaire delegatie naar vergaderingen van de NAVO Assemblée te sturen, maar had sinds 1990 geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. De Australische betrokkenheid bij de ISAF-missie in Afghanistan had het parlement in Canberra ertoe doen besluiten dit jaar wel een delegatie te sturen. Alle Australische parlementariërs benadrukten de grote waardering die er in hun land bestaat voor de inzet van de Nederlandse troepen in Uruzgan, die daar op goede wijze met Australische troepen samenwerken. De troepen uit beide landen delen, onder Nederlands bevel, een basis. Australië heeft geen einddatum gesteld voor zijn missie in Afghanistan. Er bestaat in Australië geen politiek meningsverschil over de wenselijkheid van de inzet van Australische troepen in dit land. Wel is duidelijk dat Australische troepen niet het bevel over de basis in Uruzgan zullen overnemen, als de Nederlandse troepen in 2010 vertrekken. De Australische parlementariërs benadrukten hun respect voor de besluitvorming in het Nederlandse parlement, maar gaven tevens aan bezorgd te zijn over het signaal dat de Tweede Kamer onlangs heeft gegeven over beëindiging van de Nederlandse missie in Uruzgan. Van de zijde van de Nederlandse delegatie werd een toelichting gegeven op de geschiedenis van de Nederlandse militaire inzet in Afghanistan, evenals op de standpunten die verschillende partijen in de Kamer hebben ingenomen inzake de beëindiging van de missie. Op 17 november had de delegatie een gesprek met de Britse minister van Buitenlandse Zaken, Miliband. Dit gesprek vond op zijn verzoek plaats. De heer Miliband gaf aan meer te willen leren over de redenering die ten grondslag ligt aan de uitspraak van een meerderheid van de Tweede Kamer in het debat van 30 september 2009 over de toekomstige Nederlandse betrokkenheid bij Afghanistan. Ook gaf hij een toelichting op het Britse beleid ten aanzien van de NAVO-inzet in het Centraal-Aziatische land, overeenkomstig met de toespraak die hij later in de plenaire vergadering van de Assemblée zou houden (zie hierboven). De delegatie

heeft minister Miliband uitleg gegeven over de standpunten van verschillende partijen inzake de Nederlandse deelname aan de ISAF-missie.

De voorzitter van de delegatie,
Ormel

De griffier van de delegatie,
Westerhoff